

RABATI MAGDA

**MESZLÉNYINÉ
KOSSUTH ZSUZSANNA
1817-1854**

*DOKUMENTUMOK
A KOSSUTH CSALÁD ÉLETÉBŐL*

Budapest, 2005

Kiadó:
NOVOPRINT BT.

A kiadást támogatta
Budapest Főváros Önkormányzata
Oktatási Bizottsága

A kiadásban közreműködött:
Kossuth Zsuzsa Humán Szakközépiskola és Gimnázium
Felelős vezető: Dr. Farkas Istvánné igazgató
1032 Budapest, Bécsi út 134.
Telefon: 436-7059

Összegyűjtötte, a német nyelvű iratokat fordította,
a jegyzetek zömét írta,
sajtó alá rendezte

© Rabati Magda, 2004-2005

KÉSZÜLT
MESZLÉNYINÉ KOSSUTH ZSUZSANNA HALÁLÁNAK
150. ÉVÉBEN

ISBN 963 96662 0 X

Nyomdai kivitelezés:
NOVOPRINT ÖLTEVÉNYI PRODUCTION
H-1174 Budapest, Bulyovszky u. 42/B.
Telefon/Fax: (36-1) 257-4894
MOBIL: 06/70-211-88-20
Internet: www.novoprint.info.hu
E-mail: novoprint@t-online.hu

*Szeretett családom, és mindenek előtt
áldozatos életű, drága Édesanyám
felejthetetlen emlékének...*

*...és köszönet az orvosnak:
Prof. dr. Hatvani Istvánnak,
mert segítségével látok, és
mindezt olvashattam.*

ELŐSZÓ

Mielőtt a Kedves Olvasó fellapozza az itt sorjázó dokumentumokat, s ezek révén bepillant egy fiatalasszony és családja megpróbáltatásokkal teli sorsának évtizedeibe, a meghatározó történelmi események menetébe, nézzék el a gyűjtőnek rövid vallomását arról, hogy miért is fogott hozzá Kossuth Lajos legkedvesebb húga, Meszlényiné Kossuth Zsuzsa és családja illetően bemutatásához.

Sok-sok évvel – évtizeddel – ezelőtt, mint fiatal tanár kezdtem pályámat a budapesti Kossuth Zsuzsa Gimnáziumban. Egy délután az ifjúsági könyvtárban böngészve kezembe került egy kis könyv: Földes Éva–Szabó Emma: Kossuth Zsuzsánna, a magyar szabadság ismeretlen hősnőjének élete és levelei. E könyv lapjain az írói fantázia és lelemény ötvöződött eredeti dokumentumok részleteivel.

Az egyetemi éveimben kialakult csodálatom, tiszteletem és szeretetem 1848/49-es polgári forradalmunk és szabadságharcunk iránt egyik oka volt annak, hogy nagy hatással volt rám ez a tragikus történet.

És sok-sok év után elhatároztam, hogy írói fantázia és lelemény nélkül, csak dokumentumok segítségével, megkísérlem emléküket felidézni.

Olvassák együttérzéssel.

Rabati Magda

SZEMELVÉNYEK

(Válogatás a levelezések közül)

Vachot Sándorné

E szellemes asszonyt nem külső szépsége tette érdekessé – habár gyönyörű nagy kék szemei valóságos Kossuth szemek voltak, a feltűnően magas deli termete is megfelelt a szabályosság minden kellékének, míg dús sötét szőke haja csaknem sarkáig hullott alá, ha lefésülte, feltűzve pedig el-ellepte a gazdag fonadék egész szép alakú fejét – arca azonban inkább szabálytalan vala, vonásai bájolóknak nem voltak nevezhetők – de a homlokára oly érthetően jegyezte jellegét az ész, a szellem és az értelem, hogy ki őt beszélni hallá, gyakran elbájoltaték, s el kell ismernie, hogy e rokonszenves asszony mindenestre azon nők közé sorozható, kik minden körben feltűnő egyéniségek – kik bárhova jussanak, bámultatni vannak hivatva.

Vachot Sándorné Csapó Mária (1830–1896)

Egy francia nő Kossuthról

Kossuth három nőtestvérét, Ruttkayné, Meszlényinét és Zsulavszkynét szintén volt alkalmá megismerni anyámnak. Mind a három szellemes, művelt és szeretetreméltó hölgy volt, és Kossuth mind a hármat igen szerette, valamint ők is bátyjukat. De úgy tetszett, mintha különösen Meszlényiné bírta volna bátyja bizodalját és vonzalmát, kibén bátyja jellemének csakugyan több vonása volt meg. Meszlényiné nagy tisztelője volt Görgeynek, ki sok már nevezetes férfiúval gyakori vendége volt a Kossuth-háznak.

A kinevezés

Kedves Nővérem!

Mély megilletődéssel tapasztalván azt, hogy bajnokaink – kik teljes áldozatkészséggel vívnak hazánk szent szabadságáért, függetlenségéért – midőn a harcmezőn nyert megsérülések következtében kórházakba vitetnek, ott az orvosi segedelmén kívül vajmi ritkán találkozhatnak azon gyöngéd ápolással, mely a szenvedőknek enyhülést, gyakran tökéletes felüdülést ad.

Hogy tehát az e részbeni hiányokon a lehetőségig segítve legyen s a táborig kórházakban sinlő harcosaink az orvos rendelte gyógyszereken felül még a

segedelemnek azon nemében is résztessenek, melyet leginkább nő kezek képesek nyújtani. Téged kedves nővérem ezennel az összes tábori kórházak *főápolónőjévé* kinevezlek, adván és engedvén hatalmat az álladalom költségén két segéd ápolónőt az ugynevezett irgalmas hölgyek (soeurs gris) köréből egy egy pengő napidíjjal magad mellé vehetni, kiknek közreműködésével mindazon intézkedéseknél, miket a kórházakban – az orvosi segedelmen kívül – a betegek ápolására nézve hasznosnak és czélszerűnek tartandasz, azoknak teljesítésére az illető hatóságokat, kormánybiztosokat kóródai parancsnokokat s felügyelő orvosokat fölszólítván, ezek intézkedéseidet elősegélni mulaszhatatlan kötelességüknek ismerjék.

Ezuttal a Pénzügyminisztériumot is értesítettem a felől, hogy a kóródák ügyében általad, mint szintén segédeid által teendő utazások költségeit az álladalmi pénztárból adandó számadás mellett előlegezvé, egyszersmind abbeli hivatalos működésed idejére, saját személyedre 1000 pft. évi díjt havonkénti 83 ft. 20 kr. pengő forint részletekben a mai naptól szolgáltatasson ki.

Erősen meg vagyok győződve, hogy általánosan elismert szelíd keblednek nemes ösztönét követve, sérült vitézeinknek a kóródákban ápolása körül akként intézkedendél, mint azt egy anyától, testvértől s honunk hü leányától méltán megvárhatni.

Debrecen, 1849. április 16.

Meszlényiné Kossuth Zsuzsa felhívása

Debrecen, 1849. április 25.

Áthatva a reám bízott nemes kötelesség érzetétől, forró óhajtásom annak kellőképen megfelelni, azért testvéries bizodalommal szólítom fel a hon azon leányait, kik a betegek ágyai körül az orvosi segedelmen kívül szükségelt közvetlen ápolásra, vagy az élelmezés és tisztaság körüli felügyelésre, s a betegek e részbeni ápolására magukat képesnek érzik, legyenek szívesek szent kötelességem teljesítésére eröm parányiságát szándékom szilárdságához s buzgalmam nagyságához képest támogatni.

Minélfogva a helységbeli előjáróknak és lelkészeknek szívökre kötöm ezen fel-szólításomnak helységeikben s illetőleg híveik közötti kihirdetését és terjesztését. A vállalkozókat pedig felhívom, hogy magukat a helység előjáróinál és lelké-szeinél bejegyeztetvén, azoktól veendő s erkölcsi viseletöket tanúsító valamint képességeköt bizonyító okirattal ellátva, vállalkozási nyilatkozatukat személyesen, szóval vagy írásban nálam (Csapó-utza 317. sz.a.) távollétemben pedig Virág Gusztáv úrnál a rendőri hivatalba beadni haladék nélkül siessenek.

A vállalkozáshoz megkívánt tulajdonok:

az élelmezés körül: ügyes főzési képesség, józan, csendes magaviselet
a tisztaság körüli elügyelésnél: írástudás, számvitel.

Mindkettőnél, úgy mint a szorosabb értelemben vett ápolásnál rend, pontosság, józan és szelíd erkölcsi viselet, önfeláldozási hűség és gyöngédség azok iránt, kik ép ifjúságokat s éltöket áldozák az imádott haza közös szabadságáért.

az tábori kórházak országos főápolónője
Meszlényi-Kossuth Zsuzsanna

Nyilvános köszönet

1849. május 18.

Nagy Pál a Kormányzó úrnál irodai szolgáló mai napon 2 aranyat és 5 ezüst tallért adott át nekem a magyar szabadságharcban megcsontult vitézek megsegítésére.

Az alig 20 éves ifjú a múlt évi augusztus 19-iki sz. tamási ütközetnél bal kezét veszté.

Felgyógyulván, sorsának némi könnyítéséül mint irodai szolgáló lőn alkalmazva.

Az ifjú elvonta magától, megtakarítá fizetésének garasait és oda nyújtá azoknak, kik véreznek, szenvednek és megcsontkittatnak. A hazáért, mikint ő vérzett, szenvedett és megcsontkittatott.

Én tisztelettel hajlok meg a részvétnek ily tiszta nemes érzelme előtt.

És kedves kötelességemnek ismerem az ápolásomra bizott sérült vitézek nevében az önzéstelen keblű adományozónak a közönség előtt hálás köszönetemet nyilvánítani.

Ide nézzetek e fiúra ti vagyonosok s tanuljatok haza és testvéri szeretetet.

Meszlényi-Kossuth Zsuzsanna

Meszlényiné Kossuth Zsuzsa levele Kossuthnak

1849.

Midőn hivatalom igénytelen buzgósággal és minden utasítás nélkül átvettem, nem véltem, mily nagy fontosságúvá válhatik azáltal, hogy oly igen nagy bajokat és visszaéléseket kellend elhárítania. Most azonban látván, hogy talán ha Isten erőt ad, sok és nem csekély szolgálatot tehetek a honnak és hű fiainak, kérlek, ruháztass fel az illetők által egy hatáskörrel, melyben szabadon

mozoghassak és melyest betölteni ernyedetlen hűséggel törekszem, míg csak rongált életerőm végkép el nem hagy.

Most oly sok a parancsoló, például tényt hozok fel: te rendeletet adottál a Károly-laktanyának kórházzá leendő átalakítása iránt, és az elhagyott, rongált épületet forcirt szorgalommal javítottam. A Hadügyminisztérium a szekereszkart odarendelé, s ez elfoglalja a tisztázott termeket. A fennmaradt osztályokban tovább rendelkezem a kórház részére. A Hadügyminisztérium tegnap hivatalosan utasítja a kórház főparancsnokságot, miszerint ma háromszáz egynéhány beteg szállítatik a Károly-laktanyába, felvételéről illő úton gondoskodjunk. Ma reggel bejön a miniszterelnök maga, és szóval ezt mondja: Egyetlen beteget sem szabad felvenni, mert ez nem lesz kórház. Ehhez nem kell többet szólni, mindenki beláthatja, hogy rend nem lehet.

Kérlek, küldj ki egy orvosi bizottmányt, vizsgálja meg középületeinket melyek közül választani lehet, és állandósítsátok a kórházakat, mert ily intézkedések mellett a halandóság és a költség borzasztó!

Balassa elismert és független tekintély – ő mindenben egyetért velem – kérlek hívd magadhoz, hallgasd ki és intézkedj!

Még egyet. Az apácák, kiket mellém rendeltél, igen ügyesek cselekvő körökben t.i. ha állandóan ápolhatnak egy osztályt vagy házat. Utazásban mit sem használnak, mert rendezői cselekvés színvonalára felemelkedni nem tudnak, és az álladalomnak előfogatonként 120-pft-jába kerülnek. Az asszonyi avatkozás ellen ugyis sok az ellenszenv, engem túrnak, mert húgod vagyok, náluk ez az eset nincs, azért jónak látnám őket köszönettel hazabocsájtani...

Kérlek, mivel én igen beteg vagyok s nem vagyok képes órákig várni a bejuthatásra, légy szíves nekem időt és órát rendelni, melyben az ideiglenes hadügyminiszternek jelenlétében szóbeli felvilágosításokkal szolgáljak.

Isten veled, hálás, hű Zsuska

Orvosi Hetilap, 1985. 10. sz.

Bohus Jánosné Szögyény Antonia naplójából

1849. augusztus 5-én, a világosi Bohus kastélyban

... Világoshoz közel a holdvilágos éj ünnepien csendjében számtalan szekérrel találkoztunk, melyekben ott szorongtak a menekülők, összevissza hányt málháik között. E jelenség már előkészített arra, hogy házunkat is menekülőkkel telerakva találandom. S úgy is volt. Ki írhatná le a szorongó érzést mely elfoglalá szívem, midőn házunkhoz közeledtem, mely teljesen kivilágítva, de vészajtósló némaságban tűnt fel előttem. Dobogó szívvel léptem be ily késő éjszakán kivilágított lakomba. Számos katonai s polgári előkelőt találtam ott, kiket ma el sem tudok számlálni.

Annnyira meglepett e szokatlan társaság, hogy alig voltam képes háziasszonyi tisztemet betölteni... A kétségbeesett társaság központját Kossuth anyja, nővérei, ezek férjei és kilenc gyermekeik képezték. Ott állottak az ebédlőteremben egy nagy térkép előtt tanácskozva, hova forduljanak másnap, miután egyfelől az oroszok, másfelől az osztrákok és Erdély felé az előnyomuló mócok majdnem lehetetlenné tették a menekülést.

A tisztos ősz hölgy valóban szánandó helyzetben vala. Fia ezer veszély közt, ennek gyermekei idegen kezekben, ő maga oly kimerült, beteg, hogy következő reggel azon meggyőződéssel vettem tőle búcsút, hogy nemsokára fölleli amaz örök nyughelyet, melyet oly régóta nélkülöz...

(Bohus Jánosné Szögyény Antonia (1803–1890), hazafias érzelmű, jótékonykodó hölgy; a szabadságharc idején 100 ágyas kórházat létesített sebesültek számára. Kastélyát Haynau többször is felkereste a korona után kutatva)

Andrej Ivanovics Delvig gr.

Nagyváraddon azonban nem csak a lázadók csapatai gyülekeztek, az orosz parancsnokság védelme alatt, ugyanebbe a városba érkezett meg Kossuth idős édesanyja is három lányával és azok gyermekeivel. Úgy emlékszem, az egész család nyolc főből állt. Azokat a szobákat, melyekben megszálltak, egy folyosó választotta el az enyémtől. Érkezésük után hamarosan felkereste őket a helyi osztrák parancsnok valamint valami alezredes és főhadiszállásunk parancsnoka, Bevad ezredes.

Kossuth édesanyja betegen, betakarózva feküdt a családtagjaitól körülvevő ágyban. Az osztrák parancsnok fején sapkájával rendkívül ridegen megkérdezte tőle, minek jött ide a családjával együtt. Bevad arra kérte, viselkedjen udvariasabban a hölgyek iránt, és ha egy magasabb rangú tisztet fedetlen fővel lát, akkor ő is vegye le a sapkáját. Az osztrák alezredes teljesítette kívánságát, de megjegyezte, hogy Bevad túl sokat teketóriázik ezekkel a nőekkel, akiket igen durva, nyomdafestéket nem tűrő elnevezéssel illetett. Erre Bevad kivezette a szobából.

Az osztrák parancsnokság attól tartott, hogy Kossuth családtagjai valamilyen kormányellenes dolgot kezdeményezhetnek, ezért azt követelte, hogy vessük tömlöcbe őket. A tábornagy ebbe nem egyezett bele, s csupán azon óhaját továbbította a Kossuth család tagjainak, hogy ne hagyják el a házat, de hamarosan ezt az intézkedést is visszavonta.

Az osztrák tisztek és katonák látva, hogy feletteseik mennyire rosszindulatúak a magyarokkal szemben, maguk is ennek megfelelően bántak velük.

Haynau Kempennek

Pest, 1850. június 16.

Kossuth Teréz asszony az anya, és Meszlényi Zsuzsanna a rebellis Kossuth Lajos nővére az osztrák kormány elnézése és enyhe bánásmódja elismerése helyett, szabadonbocsátásuk után többféle üzemekbe kezdtek, melyek alkalmasnak látszanak az itteni lakosság rossz kedvének és agitációjának fenntartására, az ostobák lelkében megtévesztő remények táplálására s a kormány befolyásának és intézkedéseinek megbénítására.

Ezen család jelenléte az országban, tekintettel a lakosság hangulatára gyakorlott befolyásukra semmiképen nem közömbös. Ez a befolyás még mindig táplálja a reményt, hogy a dolgok Magyarországon új lendületet vesznek, Kossuth vissza fog térni, s ennél fogva ezeket a gondolatokat másokban is feleleveníti.

Ezért, az ország nyugalmanak megtartása érdekében különösen fontos ennek véget vetni, az agitációt... azáltal megakadályozni, hogy az anya és a nővér – kik közül az utóbbi önhittsége és vakmerősége miatt különösen veszélyes – a magyar koronatarományokon kívüli tartózkodásra kényszeríttessenek.

Igy alapos szempontok ösztönöznek arra, hogy... ezen ügyekre figyelmeztessem azon alázatos indítvánnyal együtt, mely szerint az adott javaslattal együtt a megnevezett asszonyok korlátozott tartózkodásra egy másik koronatarományba utasítandók, ahová az eredményes rendelkezés után a rendőri osztály egyik hivatalnokja kísérije őket.

Haynau

A pesti katonai törvényszék jelentése

1853. március 4.

Az Újépületben lévő Stadtstockhaus felügyelő kapitánya szerint az előző hónap 28-án jusztifikálásra Bécsből ideszállított vádlott Jubál Károly ellenőrzésénél a felső kabátjában találtak egy daguerotypet mely özv. Meszlényiné két gyermekét ábrázolja valamint két arany gyűrűt, melyek közül az egyikben egy fehér kő, a másikban pedig a Kossuth Zsuzsa név volt gravírozva. A haditörvényszék kéri, a kk. Milit és C. Gouvernementet, kegyeskedjék közölni, mi történjék a justifizirt Jubál ezen tárgyaival...

Bilko

(A levelek válogatását készítette Balassa Anna)